

ISSN (PRINT) 2413-1865
ISSN (ONLINE) 2663-2772
DOI 10.32999/KSU2413-1865

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(м. Івано-Франківськ)

До 31-ї річниці незалежності України

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

COLLECTION OF RESEARCH PAPERS

«PEDAGOGICAL SCIENCES»

Випуск 99

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пермінова Л.А. – кандидат педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Заступники головного редактора:

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна;

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Відповідальний секретар:

Гончаренко Т.Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна

Технічний секретар:

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Бондаренко О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет;

Вінник М.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Воропай Н.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гаран М.С. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Глухов І.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гнєдкова О.О. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Голінська Т.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Князян М.О. – доктор педагогічних наук, професор, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

Коваль Л.В. – доктор педагогічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет;

Ковшар О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний інститут;

Мухаммет Демірбілек – доктор наук, магістр наук, Сюлейман Демірель Університет, Туреччина;

Нагрибельна І.А. – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонська державна морська академія;

Носко Ю.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет «Чернігівський колегіум імені Тараса Григоровича Шевченка»;

Омельчук С.А. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Пахомова О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара;

Саган О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Смутченко О.С. – доктор філософії, Херсонський державний університет;

Співаковський О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Суріна Ірина – доктор соціологічних наук, професор, Поморська Академія, м. Слупськ, Польща;

Хоружа Л.Л. – доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;

Чайка В.М. – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Шевцов А.Г. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

**Збірник наукових праць «Педагогічні науки» є фаховим виданням (категорія «Б»)
на підставі Наказу МОН України № 886 від 02.07.2020 року (додаток № 4) з педагогічних наук
(011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта,
014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), 015 – Професійна освіта
(за спеціалізаціями)).**

**Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus
(Республіка Польща)**

**Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 29.08.2022 р. № 1)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 23957-13797ПР
від 26.04.2019 р. видане Міністерством юстиції України

Офіційний сайт видання: <https://ps.journal.kspu.edu>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Борисенко Н. О. ЦІННІСНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС).....5

СЕКЦІЯ 2 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

Біленкова Л. М. ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....11

СЕКЦІЯ 3 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

Єфименко Л. М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....19

Швец Т. А. ОРГАНІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....25

Ян Мен'ї. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....30

СЕКЦІЯ 4 ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Артемьєва І. С. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ДИЗАЙНЕРА.....37

Олефіренко Т. О., Попова Л. М. ФОРМУВАННЯ ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.....45

Попова Л. М. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНА «ТРАНСВЕРСАЛЬНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....52

CONTENTS

SECTION 1

METHODOLOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY

- Vorozhbit-Horbatiuk V.V., Borysenko N.O.** A VALUABLE APPROACH
IN THE IMPLEMENTATION OF THE PROVISIONS OF THE CONCEPT
OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION IN THE EDUCATION SYSTEM
OF UKRAINE (HISTORICAL AND PEDAGOGICAL DISCOURSE).....5

SECTION 2

THEORY AND PRACTICE OF TEACHING

- Bilenkova L.M.** THE IMPORTANCE OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT
FOR LEARNING OF THE NATURAL ENVIRONMENT
IN ELEMENTARY SCHOOLS.....11

SECTION 3

THEORY AND PRACTICE OF EDUCATION

- Yefymenko L.M.** PECULIARITIES OF FORMATION OF SPEECH COMPETENCE
OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE EDUCATIONAL PROCESS
OF A MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION.....19
- Shvets T.A.** ORGANIZATION OF SPEECH AND PLAY ACTIVITIES
OF PRE-SCHOOL EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT
OF SPEECH DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF THE CHILD.....25
- Yang Mengyi.** FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL
ENVIRONMENT
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....30

SECTION 4

THEORY AND METHODOLOGY OF VOCATIONAL EDUCATION

- Artemieva I.S.** THE CONCEPT AND ESSENCE OF THE PROFESSIONAL ETHICS
OF THE DESIGNER.....37
- Olefirenko T.O., Popova L.M.** FORMATION OF TRANSVERSAL COMPETENCES
IN THE PROCESS OF ESTABLISHING THE PROFESSIONAL IDENTITY
OF THE FUTURE TEACHER.....45
- Popova L.M.** EVOLUTION OF THE TERM “TRANSVERSALITY”
IN THE MODERN SCIENTIFIC SPACE: FOREIGN EXPERIENCE.....52

УДК 316.722:378.091.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-99-5>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ян Мен'ї,

аспірантка кафедри соціальної освіти та соціальної роботи

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

714862806@qq.com

orcid.org/0000-0001-8163-5531

Мета статті полягає в розкритті особливостей формування соціокультурного середовища в закладах вищої освіти. **Методи.** Для досягнення мети статті використано метод теоретичного аналізу, метод систематизації, метод порівняння та метод узагальнення. **Результати.** Визначено, що масштабна участь студентів у дозвілєвих програмах визначає згуртованість колективу ЗВО, зміцнює традиції ЗВО, створює сприятливе соціально-психологічне середовище для ЗВО. Встановлено, що у соціокультурному освітньому просторі ЗВО студенти та викладачі є активними дійовими особами, користуються своїм потенціалом, будують стосунки з навколишнім середовищем, обґрунтовано визначають «поле» взаємодії. З'ясовано, що соціокультурне середовище ЗВО орієнтоване на вирішення проблеми соціалізації студентів. Доведено, що суттєвою основою соціокультурного середовища є духовні цінності – звичаї, традиції, обряди, мова, історія, культура, література, мораль і право, знання, мистецтво, суспільно-естетичний розвиток, світогляд, спілкування людей, методи і форми, а також виховання і праця як особливий вид людської діяльності. Обґрунтовано, що кожному ЗВО необхідно враховувати вплив освітнього середовища та ключових соціокультурних чинників, що його визначають, і надати йому креативності в наданні освітніх послуг та формуванні освітньої особистості. У ході дослідження виявлено, що загальними завданнями побудови соціокультурного освітнього середовища є засвоєння та унеможливлення студентами етнокультурних цінностей та їх застосування у професійній діяльності. Встановлено, що в організації соціокультурного освітнього простору ЗВО, що сприяє розвитку соціальних здібностей студентів, доцільно визначити такі чинники, як взаємодія «студент-викладач», ставлення до світу, культурні зв'язки та діяльність. **Висновки.** Проведене дослідження дозволило зауважити, що соціокультурне середовище ЗВО постійно розширює сферу життя кожного студента та збагачує його зв'язки з навколишнім світом. Результати дослідження засвідчили, що ключовими особливостями формування соціокультурного середовища у ЗВО є суттєвість характеру, структурованість, відкритість, ієрархічність. У перспективі наступних розвідок передбачено розрити особливості формування соціокультурного середовища у ЗВО в умовах воєнного стану.

Ключові слова: соціокультурне середовище, заклад вищої освіти, особистість, навчально-виховний процес, освітній простір.

FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Yang Mengyi,

Postgraduate student of the Department of Social Education and Social Work

National Pedagogical Dragomanov University

714862806@qq.com

orcid.org/0000-0001-8163-5531

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the formation of the socio-cultural environment in institutions of higher education. **Methods.** To achieve the goal of the article, the method of theoretical analysis, the method of systematization, the method of comparison and the method of generalization were used. **The results.** It was determined that the large-scale participation of students in leisure programs determines the cohesion of the collective of higher education institutions, strengthens the traditions of higher education institutions, and creates a favorable social and psychological environment for higher education institutions. It has been established that in the socio-cultural educational space of higher education institutions, students and teachers are active actors, use their potential, build relationships with the environment, and reasonably define the “field” of interaction. It was found that the socio-cultural environment of higher educational institutions is oriented towards solving the problem of student socialization. It has been proven that the essential basis of the socio-cultural environment is spiritual values – customs, traditions, rites, languages, history, culture, literature, morality and law, knowledge, art, socio-aesthetic development, worldview, communication between

people, methods and forms, as well as education and work as a special type of human activity. It is justified that each higher education institution must take into account the influence of the educational environment and key sociocultural factors that determine it, and provide it with creativity in the provision of educational services and the formation of an educational personality. In the course of the research, it was found that the general tasks of building a socio-cultural educational environment are students' assimilation and impossibility of ethnocultural values and their application in professional activities. It was established that in the organization of the socio-cultural educational space of higher education institutions, which promotes the development of students' social abilities, it is expedient to determine such factors as student-teacher interactions, attitudes to the world, cultural ties and activities. **Conclusions.** The conducted research made it possible to note that the socio-cultural environment of higher education institutions constantly expands the sphere of life of each student and enriches his connections with the surrounding world. The results of the study proved that the key features of the formation of the socio-cultural environment in higher education institutions are the essential nature, structuredness, openness, and hierarchy. In the perspective of the following investigations, it is planned to dig up the peculiarities of the formation of the socio-cultural environment in the institution of higher education in the conditions of martial law.

Key words: *socio-cultural environment, institution of higher education, personality, educational process, educational space.*

Вступ. На сучасному етапі розвиток українського суспільства визначається економічною та політичною інтеграцією, що характеризує процес, спрямований на формування спільного європейського соціокультурного простору. Одним із нагальних питань, що потребує уваги на даному етапі розвитку суспільства в цілому, а не лише освіти, є організація соціокультурних освітніх просторів як аспекту цінності життя особистості. Розкриття цього процесу лежатиме в основі актуальності цього дослідження.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми. Проблемам формування соціокультурного середовища у ЗВО присвячені праці багатьох вчених, зокрема вагомий внесок здійснили Геворгян Н., Дем'янюк М., Замашкіна О., Заредінова Е., Московчук О., Тюльпа Т., Холковська І., Холоденко О., Чернишов Д. та інші.

Так, М. Дем'янюк зауважує, що соціокультурне освітнє середовище ЗВО – це сфера, де трансформується досвід та ідентичність учасників освітнього процесу. Якщо оточення є умовою побудови суб'єктності, то традиційна роль викладача потребує перегляду. Зазвичай це повинно змінити свідомість студентів як майбутніх особистостей шляхом організації та впровадження конкретних освітніх прийомів. При цьому така роль принципово змінює свою функцію – від формування ідентичності до організації освітнього середовища, тобто управління його створенням і подальшим перебігом (Дем'янюк, 2017: 22).

З огляду на це М. Дем'янюк пропонує соціокультурне середовище розглядати як просторовий континуум, у якому фіксуються знання та культурний досвід людини як особистості. Такою конструкцією виглядає соціокультурне середовище ЗВО, що характеризує соціокультурний простір ЗВО

з якісної точки зору, розкриває його соціокультурну організацію (Дем'янюк, 2017: 22).

Соціокультурне освітнє середовище ЗВО – це спеціально організований педагогічний напрямок, структурована система педагогічних факторів і умов, що формують особистість студента. Просторові особливості цього середовища – це структура, взаємозв'язки, взаємозалежність, відокремленість від навколишнього середовища (Тюльпа, 2014: 281).

Важливою особливістю соціокультурного освітнього середовища є діалогічна, продуктивна взаємодія викладача та студентів, спрямована на творче вдосконалення дійсності, гармонію особистості, її професійне зростання. Інтерактивний підхід у навчально-виховному процесі є ефективним способом розвитку творчого мислення шляхом трансляції знань через взаємодію з формою, змістом і засобами пізнання. Тому інтерактивний підхід є найбільш продуктивним і професійним застосуванням у вирішенні проблеми засвоєння студентами етнокультурних цінностей (Георгян, 2020: 89).

Аспекти ролі соціокультурного середовища у ЗВО загалом можна охарактеризувати як «суб'єктивні». Його знання обмежене як суб'єктивними факторами (наприклад, незнання), так і об'єктивними (наприклад, низьким рівнем правової культури в суспільстві), оскільки воно відображає уявлення про освітній простір конкретного суб'єкта освітнього процесу. Характеристики певних соціальних норм і цінностей, що становлять основу соціокультурного середовища ЗВО, відображаються в усіх елементах освітнього процесу, включаючи навчальні плани, програми, підручники. Стабільність соціокультурного середовища ЗВО залежить від того, наскільки стабільною є система цінностей

учасників цього процесу, а саме викладачів, студентів, влади, персоналу. При цьому кожен учасник має свої норми та цінності, що неминуче призводить до певної невідповідності ставлення кожного з учасників до особливостей навчально-виховного процесу (Задоріна, 2020).

З огляду на проведений аналіз проблематики доцільно зауважити, що не до кінця розкритими є питання того, як саме формуватись соціокультурне середовище у ЗВО та які особливості такого процесу.

2. Методологія та методи. Мета статті – це розкриття особливостей формування соціокультурного середовища у ЗВО.

Для досягнення мети статті використано такі методи дослідження: метод теоретичного аналізу, метод систематизації, метод порівняння та метод узагальнення.

3. Результати та дискусії. Під соціокультурним простором студента доцільно розуміти простір можливостей, які дозволяють формувати соціальні здібності в майбутніх фахівців у результаті розвитку соціального середовища, та при тому можуть задовольняти їхні потреби в контакті із соціальним світом.

Залучення студентів до позанавчальної роботи сприяє зміцненню самодисципліни, розвитку самоорганізації та самоуправління, виникненню навичок поведінки у дозвіллі, формуванню практичних навичок студентів у здоровому житті. Вищеперелічені якості мають позитивний вплив. Також у студентів має формуватися стійкість до негативного впливу навколишнього середовища. Масштабна участь студентів у дозвіллевих програмах визначає згуртованість колективу ЗВО, зміцнює традиції ЗВО, створює сприятливе соціально-психологічне середовище для ЗВО.

За своїм змістом дозвілля та творча діяльність студентів у освітньому просторі ЗВО є доволі охоплюючою та змістовною. У навколишній дійсності ніщо не могло бути предметом додаткової освіти. Тому соціокультурний освітній простір може задовольняти найрізноманітніші інтереси особистості.

Дозвілля та творча діяльність студентів ЗВО має великий виховний вплив на кожну особистість. Це сприяє виникненню у молоді потреб у саморозвитку, формує мотивацію та звички виявлення творчих здібностей, підвищує самооцінку та статус в очах однолітків, викладачів, батьків та оточуючих.

Соціокультурний освітній простір ЗВО інтегрує соціальні, культурні, наукові, виробничі, професійно-технічні та освітні заклади із закладами регіонального спів-

товариства. Наявність між ними внутрішніх зв'язків, зосереджених на діяльності ЗВО, характеризує культурно-освітній простір як систему, що забезпечує виконання найважливіших завдань освіти. Змістом внутрішньої соціокультурної трансформації є освіта, де кожен студент бажає набутти позитивного досвіду у створенні особливої освітньої ситуації в ЗВО, плануванні та реалізації індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням життєвих і професійних перспектив, що характеризує їх прагнення як суб'єктів процесу (Чернишов, 2010: 114).

У соціокультурному освітньому просторі ЗВО студенти та викладачі є активними дійовими особами, користуються своїм потенціалом, будують стосунки з навколишнім середовищем, обґрунтовано визначають «поле» взаємодії. В результаті таких процесів розвитку, саморозвитку та самоорганізації їх культурні зв'язки збагачуються і сприяють розвитку професійно цінних особистісних якостей (Холковська, 2018: 433).

Особливості зовнішньої території соціокультурного освітнього простору ЗВО визначаються підтримкою діяльності ЗВО громадою, що реалізується як участь у реалізації освітніх завдань. При цьому соціальна система виступає як соціальний партнер і бере на себе відповідну частину відповідальності за якість освіти. Насправді це відображається в існуванні договірних відносин між ЗВО та іншими закладами і установами в культурно-освітньому просторі. Зміст цих угод відображає взаємні інтереси ЗВО та соціальних партнерів, які беруть активну участь у реалізації освітніх програм (Холковська, 2018: 433).

Доцільно відзначити, що соціокультурне освітнє середовище складається з трьох елементів – «соціального», «культурного» і «активного», зосереджених на соціалізаційній функції, що забезпечує соціалізацію членів суспільства. У сучасних ситуаціях однією з основних місій соціокультурної діяльності ЗВО є створення середовища культурного розвитку, формування такої соціальної діяльності, організованої особливим чином і покликаної включати індивідів у реальне життя. Важко переоцінити вплив соціокультурного середовища на суспільство та індивідів суспільства. Звідси починаються кроки до соціалізації, витягання загальнокультурних знань, освоєння художньо-емоційних територій, задоволення потреб у дозвіллі. Поряд з іншими елементами життєвого середовища соціокультурне освітнє середовище формує сукупність емоційно забарвлених уявлень людини про навколишній світ і своє місце

в ньому, формує програму поведінкової та майбутньої професійної діяльності, яка впливає і забезпечує морально-етичні орієнтири (Замашкіна, 2020: 72).

Соціокультурне освітнє середовище ЗВО – це відповідні умови та фактори, що необхідні для успішної адаптації студента до певного середовища, а через нього – до суспільства в цілому. У такому середовищі складовими частинами є унікальна культура, морально-психологічна атмосфера, виховна діяльність, поведінка (як самовираження) всіх учасників освітнього процесу, зокрема викладачів, взаємовідносини та взаємодія, духовно багата та професійно підготовлена особистість студента як майбутнього спеціаліста (Замашкіна, 2020: 73).

Соціокультурне середовище ЗВО орієнтоване на вирішення проблеми соціалізації студентів. Основними цілями цього середовища є: формування соціально-культурних і професійних знань, умінь і навичок; формування в особистості світогляду, внутрішнього сприйняття, відволікання культури середовища, в якому вона перебуває; підтримка розвитку творчих здібностей, самоствердження та самоактуалізації; сприяння формуванню достатнього рівня інформаційно-комунікаційної культури (Тюльпа, 2014: 281).

Соціокультурне середовище можна охарактеризувати як соціальне середовище, наповнене певним культурним змістом, якість якого визначається аналізом культурної універсальності. Іншими словами, соціокультурне середовище – це соціальне середовище, яке орієнтується насамперед на культурні норми та цінності (Тюльпа, 2014: 281).

Соціальне середовище спільно з культурою цього середовища становить середовище існування, життя та розвитку людини, характеристики суспільства, організаційну форму життя та діяльності, відносини, пріоритетні цінності особистісні й суспільні. Воно відображає умови досягнення важливих потреб. Суттєвою основою соціокультурного середовища є духовні цінності – звичаї, традиції, обряди, мови, історія, культура, література, мораль і право, знання, мистецтво, суспільно-естетичний розвиток, світогляд, спілкування людей, методи і форми, а також виховання і праця як особливий вид людської діяльності. Його зміст визначається соціокультурним контекстом конкретного соціального середовища (Холоднет, 2008: 214).

Таким чином, поняття «соціально-культурне середовище», яке має бути засвоєно в процесі формування соціокультурних здібностей, відображає не лише культурні

аспекти, а й соціальні аспекти, підкреслюючи соціальний фундамент людської культури існування особистості.

Кожному ЗВО необхідно враховувати вплив освітнього середовища та ключових соціокультурних чинників, що його визначають, і надати йому креативності в наданні освітніх послуг та формуванні освітньої особистості. З іншого боку, це дає можливість краще зрозуміти, в якому ЗВО навчається студент, його соціокультурне середовище, які умови створюються щодо навчання, творчого розвитку, самостійного життя. Це дає можливість побачити, як відбувається підготовка.

Позитивний вплив соціокультурного освітнього середовища визначає успішність особистісних здібностей студентів, пов'язаних із життям у багатонаціональному суспільстві, гармонізацією етнокультурних взаємин, запобіганням іноземного відчуження, підвищенням толерантності. Комплексний характер таких впливів проявляється в системі взаємин між суб'єктами навчально-виховного процесу. Зміст цих відносин є основним показником безпечної якості освітнього середовища ЗВО, що залежить, зокрема, від небезпек самого суспільства. При цьому соціокультурне освітнє середовище може слугувати джерелом ризику, його впливу на якість навчального процесу та досягнення цілей професійного та особистісного зростання майбутніх фахівців. Такі ризики носять соціально-психологічний характер і є ситуаціями міжособистісної невизначеності через втрату відчуття напрямку (психічні та ідентичні зміни), які можуть мати позитивні та негативні сценарії розвитку (Дем'янюк, 2017: 23).

Соціокультурне освітнє середовище, побудоване на цінностях етнічної освіти, визначається як єдиний простір, де реалізуються цілі, процеси, результати та перспективи професійного розвитку особистості. Загальними завданнями побудови соціокультурного освітнього середовища є засвоєння та унеможливлення студентами етнокультурних цінностей та їх застосування у професійній діяльності. Етнічні та культурні цінності доцільно розглядати як сукупність пізнавальних, розвиваючих і виховних можливостей. Розвиваючий аспект має на меті формування емоційно-мотиваційної системи етнокультурного формування майбутніх особистостей. Виховний аспект сприяє формуванню морально-етичних та естетичних якостей особистості та вміння застосовувати етнографічні знання до соціокультурного середовища (Георгян, 2020: 8–90).

В організації соціокультурного освітнього простору ЗВО, що сприяє розвитку соціальних здібностей студентів, доцільно визначити такі чинники, як взаємодії студент-викладач, ставлення до світу, культурні зв'язки та діяльність. Інша структурна група – це складова частина реалізації, що забезпечує функціонування соціокультурного освітнього простору – форма функції, управління та автономії, організації безпосереднього та зворотного зв'язку між компонентами. Компоненти орієнтації (рівні, сфери, актуальні орієнтації) визначають функціональні характеристики соціокультурного простору (Чернишов, 2010: 98).

Доречно зазначити, що питання формування соціокультурного середовища у ЗВО – це умова соціально-особистісного розвитку та саморозвитку особистості.

Практика засвідчує, що елементами формування соціокультурного середовища у ЗВО є: гуманітарна складова частина ЗВО; видавничо-інформаційні центри; бібліотеки; спортивно-оздоровчі комплекси; навчальні та систематичні літературні виставки; молодіжні центри; навчальні приміщення; кабінети; лабораторії; буфети; студентські гуртожитки; лікувально-оздоровчі центри; стійкий морально-психологічний клімат в колективі; культура спілкування та міжособистісних стосунків між студентами, викладачами та співробітниками; вільний обмін науковою інформацією; творча атмосфера; автономність; тісна взаємодія влади, студентів і викладачів ЗВО; оперативна інформація про діяльність творчих колективів, соціальних груп, центрів дозвілля; центр культурного мистецтва (Ordina, 2022).

Формування соціокультурного середовища у ЗВО характеризується такими особливостями:

- суттєвим характером, оскільки, з одного боку, соціокультурне середовище може бути відокремлене від освітнього середовища, а з іншого – містить певні структурні елементи, а відсутність хоча б одного з них порушує логіку формування;

- структурованістю, тому що воно складається з певних структурних елементів; відсутність хоча б одного порушує логіку і динаміку формування соціокультурного середовища у ЗВО;

- відкритістю, середовище часто є сприйнятливим до стратегічних змін, які відбуваються в соціокультурній сфері суспільства;

- ієрархічністю, оскільки середовище побудовано з елементів, кожен з яких також є складною підсистемою.

З огляду на зазначене вище доцільно зауважити, що процес формування соціокультурного середовища у ЗВО багатофункціональний і багатовекторний. Він повинен бути спрямований на формування таких елементів, як: ціннісне ставлення до культури і традицій інших народів і представників етнічних і соціальних груп; необхідність розуміння способу мислення та мислення українського народу; бажання зрозуміти цінності сучасного українського суспільства; індивідуальне ціннісне ставлення до Батьківщини, необхідність діяльності на її благо; мотивація ідентичності та приналежності до українського народу; ціннісне ставлення до майбутньої професії, бажання нею оволодіти, професійна самореалізація; ціннісне ставлення до себе, критична самосвідомість, правильна самооцінка; знання культури та традицій інших країн; знання про сутність патріотичних цінностей; знання базових цінностей майбутніх професій; роздуми про своє «Я» як про особистість, про свої дії та стосунки; знання внутрішнього світу інших і детермінанти їхніх дій і стосунків; здатність спілкуватися та взаємодіяти з представниками інших національностей відповідно до культурних, соціальних, морально-етичних та естетичних кодексів поведінки діяльність на благо Батьківщини, заснована на патріотичних цінностях; здатність до самоаналізу своїх цінностей, своїх вчинків і відносин; здатність аналізувати внутрішній світ «інших» та їх ставлення до себе; здатність будувати партнерські відносини з іншими на основі «суб'єкт-суб'єктної взаємодії».

Висновки. Таким чином, підсумовуючи отримані результати з проведеного дослідження, доцільно зауважити, що соціокультурне середовище є універсальною детермінантою формування культури індивідуальної творчості, а адаптація до неї – одна з основних функцій людини. Причому поняття адаптації тут означає не пасивну адаптацію, а скоріше визнання основних соціальних пріоритетів і норм, а також активну творчість і діяльність у формі культурної творчості та самовираження.

Соціокультурне середовище ЗВО постійно розширює сферу життя кожного студента та збагачує його зв'язки з навколишнім світом. Чим багатоаспектніше соціокультурне середовище, тим більше кожен студент враховує інтереси, здібності та різноманітність суб'єктивного досвіду, набутого через спонтанну взаємодію зі ЗВО, сім'єю, навчанням та оточенням. Вважається, що так буде легше розкрити індивідуальні здібності. Тому соціокультурне середовище ЗВО – це простір спільного життя студентів, викладачів, цінності, культура, сенс життя, методи культурної

самореалізації, індивідуальні ресурси, формування якого вимагає докладення значних зусиль зі сторони усіх суб'єктів цього середовища.

Результати дослідження засвідчують, що основна ідея формування університетського соціокультурного простору полягає у створенні гуманістичної орієнтації, що сприяє цілісному розвитку і гармонійній самореалізації студентів, передбачає вивчення, врахування і використання колективом закладу в ході інноваційної діяльності тих факторів, що позитивно впливають на динаміку становлення професіоналізму студентів як майбутніх фахівців.

Результати дослідження свідчать, що основною ідеєю формування соціокультурного середовища у ЗВО є створення гуманного спрямування, що сприяє всебічному розвитку та гармонійній самоактуалізації студента як майбутнього спеціаліста. Визначено, що ключовими особливостями формування соціокультурного середовища у ЗВО є суттєвість характеру, структурованість, відкритість, ієрархічність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'янюк М.Б. Соціокультурні засади освітнього середовища вищого навчального закладу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Випуск 20. С. 21–24.
2. Тюльпа Т.М. Теоретичні підходи до формування соціокультурного середовища вищого педагогічного навчального закладу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. № 122. С. 280–283.
3. Геворгян Н.М., Салова Т.А. Інтерактивність як характеристика соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1(99). С. 86–96.
4. Заредінова Е.Р. Формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти: теорія і методика : монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 372 с.
5. Чернишов Д.О. Виховний простір: регіональний вимір. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 2. С. 74–77.
6. Холковська І.Л., Московчук О.С. Особливості соціокультурного освітнього простору як чинника формування соціальної компетентності студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Випуск 52. С. 430–434.
7. Замашкіна О.Д. Формування ціннісних орієнтацій у соціокультурному освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*. 2020. Випуск 62. С. 70–74.
8. Холоденко О.В. Іншомовне соціокультурне середовище як педагогічна умова соціалізації особистості.

Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка : збірник наукових статей. Чернігів, 2008. № 50. С. 213–217.

9. Ордіна Л.Л. Історико-педагогічний аналіз формування культурного середовища закладу вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 5(5). С. 366–376.

REFERENCES

1. Dem'janjuk, M.B. (2017). Sociokulturni zasady osvithnjogho seredovyshha vyshhogho navchal'nogho zakladu [Socio-cultural principles of the educational environment of a higher educational institution]. *Aktualni problemy filosofiji ta sociologiji – Current issues of philosophy and sociology*, 20, 21-24 [in Ukrainian].
2. Tjulpa, T.M. (2014). Teoretychni pidkhody do formuvannja sociokulturnogho seredovyshha vyshhogho pedagoghichnogho navchal'nogho zakladu [Theoretical approaches to the formation of the socio-cultural environment of a higher pedagogical educational institution]. *Visnyk Chernihivskogho nacional'nogho pedagoghichnogho universytetu. Serija : Pedagoghichni nauky –Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*, 122, 280–283 [in Ukrainian].
3. Ghevorghjan, N.M., Salova, T.A. (2020). Interaktyvnistj jak kharakterystyka sociokulturnogho osvithnjogho seredovyshha vyshhogho navchal'nogho zakladu [Interactivity as a characteristic of the socio-cultural educational environment of a higher education institution]. *Ghumanizacija navchal'no-vykhovnogho procesu – Humanization of the educational process*, 1(99), 86–96 [in Ukrainian].
4. Zaredinova, E.R. (2020). Formuvannja sociokulturnykh cinnostej studentiv v osvithnjomu seredovyshhi zakladu vyshhoji osvity: teorija i metodyka: monoghrafija [Formation of sociocultural values of students in the educational environment of higher education institution: theory and methodology: monograph]. Kyjiv : Vydavnychyj Dim "Slovo" [in Ukrainian].
5. Chernyshov, D.O. (2010). Vykhovnyj prostir: rehional'nyj vymir [Educational space: regional dimension]. *Naukova skarbnycja osvity Donechchyny – Scientific treasury of education of Donetsk region*, 2, 74–77 [in Ukrainian].
6. Kholkovsjka, I.L., Moskovchuk, O.S. (2018). Osoblyvosti sociokulturnogho osvithnjogho prostoru jak chynnyka formuvannja social'noji kompetentnosti studentiv [Features of socio-cultural educational space as a factor in the formation of social competence of students]. *Suchasni informacijni tekhnologiji ta innovacijni metodyky navchannja v pidgotovci fakhivciv: metodologija, teorija, dosvid, problemy – Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*, 52, 430–434 [in Ukrainian].
7. Zamashkina, O.D. (2020). Formuvannja cinnisnykh orijentacij u sociokulturnomu osvithnjomu seredovyshhi zakladu vyshhoji osvity [Formation of value orientations in the socio-cultural educational environment of higher education]. *Naukovi zapysky VDPUs imeni Mykhajla Kocjubynskogho. Serija : pedagoghika i psykholohija – Scientific notes of the Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University. Series: pedagogy and psychology*, 62, 70–74 [in Ukrainian].

8. Kholodenko, O.V. (2008). Inshomovne sociokulturne seredovyshhe jak pedagoghichna umova socializaciji osobystosti [Foreign sociocultural environment as a pedagogical condition for the socialization of the individual]. *Visnyk Chernihivskogo derzhavnogo pedagoghichnogo universytetu imeni T.Gh. Shevchenka : zbirnyk naukovykh statej – Bulletin of Chernihiv State Pedagogical University named after T.G. Shevchenko: a collection of scientific articles*, 50, 213–217 [in Ukrainian].

9. Ordina, L.L. (2022). Istoryko-pedagoghichnyj analiz formuvannja kulturnogho seredovyshha zakladu vyshhoji osvity [Historical and pedagogical analysis of the formation of the cultural environment of a higher education institution]. *Nauka i tekhnika sjoghodni – Science and technology today*, 5(5), 366–376 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022.

The article was received 27 June 2022.